

A tanácskozás résztvevői a fentiek mellett megerősítették, hogy a szakajtóban és a szakmai közélet más fórumain (pl. tudományos konferenciákon) erősíteni kell a drámapedagógia és a drámapedagógus szakemberek jelenlétét. Ennek hiányában ugyanis sem szakmánk belső gazdagítása, sem pedig eredményeink külső közzététele és elismertetése nem valósítható meg hiánytalanul.

Budapest, 2001. november 26.

A kerekasztal-beszélgetést vezette, és az összegzést készítette: *Szaunder Erik*, M. Ed.
főiskolai adjunktus, ELTE BGGYFK

Egyik szemem... meg a másik is

rögtönzés, improvizáció – drámapedagógia

Ismét drámapedagógiai hétvége volt november közepén a Marczibányi téren. A gazdag programkínálatból párhuzamos esetekben ki-ki habitusa szerint válogatta ki, mit is választ. Személyes rokonszenv és gyakorlati érdeklődés ültetett be – több más előadás, drámaóra, beszélgetés csábítása mellett – két olyan „foglalkozásra”, amely a rögtönzéssel, improvizációval foglalkozott. Természetesen mást és mást ígérve.

Először Sándor Zsuzsa csoportját láttam, láttuk – igazán nagy érdeklődés mellett (ez jellemezte egyébként az egész hétvégét). Drámapedagógus berkekben nem kell bemutatni Sándor Zsuzsát, aki izgalmas és nyílt személyiségű ember. Felnőtt pedagógusok, akiknek a tanítási drámát „okítja” szakképzéseken (ahol magam is tanítok), mindig elismerően nyilatkoznak róla, s nyilvánvalóan imádják „elit” gimnazista tanítványai is. Titkokat ellesni ültem hát be, no meg azért, mert ő maga nagyon pozitívan (ha nem lenne elkoptatva a szó, azt mondanám, lelkesen) nyilatkozott a csoportjával folytatott újfajta munkájáról. Ami nyilvánvalóvá vált; a csoport valóban szívvel-lélekkel vesz részt a rögtönzésen alapuló, ahogy ők nevezik „play back” technikájú színházi munkában, láthatóan tökéletesen elfogadva Zsuzsa irányítását. Biztonságban érzik magukat a játék során, szinte lubickolnak. Zeneileg is kidolgozott „mutatványuk” magával ragadó.

Mi az, amit bizonyosan értéknek tekinthetünk ebben a folyamatban? Azt, hogy felszabadítja a gyerekeket, nem tagadhatjuk. Hogy készségeiket és színpadi bátorságukat fejleszti, hogy aktivitásukat, kreativitásukat élénkíti, az is nyilvánvaló. Nem tudnék viszont bizonyosan nyilatkozni arról, hogy mit építhet személyiségükön, illetve mit építhet bele személyiségükbe.

Ha valaki nem tudná, ezzel a fajta technikával dolgozik a Rögtönzések Színháza is – a játék maga hangulatok, történeteket visszajátszásán alapul. A nézők közül valaki felidéz egy hangulatot, elmond egy történetet, s a játékosok ezt formálják újra. Vagyis, ami bennük az elmondottak alapján felidéződött, ahogyan ők elképzelik, amit felfognak és visszaadni képesek ebből. Kibeszélés és eltávolítás, egyfajta gyógy mód is lehetne ez az egész – ha arra használnánk. (Ez persze már nem drámapedagógia.)

A csoportban a gyerekek hihetetlen gyorsan, rendkívül hatásosan és könnyedén oldották meg a feladatokat. Sziporka kis gegek segítségével mulatságos esetté szelídítettek egy – hatásosan és öniróniával előadott történetet – az elveszett tanítványról, poénna oldották a jégen elcsúszott, agyrázkódást szenvedett nő sztoriját. Olajozottan ment minden.

Egyáltalán nem éreztem, hogy a dolognak tétje lenne – vagyis olyan súlya, amit meg kell gondolni, át kell érezni, amihez empátia szükséges. Nem éreztem, hogy elmélyült gondolkodás az alapja annak a virtuóznak látzó és sokakat elbűvölő etűd-sorozatnak, amelyben könnyedén, a nézők szórakoztatását szem előtt tartva, tapsot kiváltó rögtönzésekkel karcolták elénk mások fájdalmát, bánatát – ne vessünk rajta, akkor nem is fáj alapon.

Lehet, hogy ez így van helyén. Lehet, hogy ez így terápia... Lehet, hogy erre kell nevelni a fiatalokat; reagáljatok gyorsan, könnyed-kíméletlenül, mulattatóan és magabiztosan – a világ tapsolni fog nektek. A világ így tesz. Kedves, értelmes és nyitott tanárok mondták elbűvölten, vajon meg lehet-e tanulni ezt a módszert. Igen, azt hiszem, ezt meg lehet tanulni. Csak egy kicsit fáj a szívem emiatt. De lehet, hogy lassan menthetetlenül ódivatúvá válok. Ám mintha másról szólna a drámapedagógia maga. Mintha a „mintha” birodalmában önmagunk fájdalmaival is szembesíteni akarna minket. Mintha igazából fontosabb lenne a megértés, átélés, mint a megmutatás – a látszat.

Bizonyos vagyok abban – sajnos –, hogy ezeket a szavakat támadásnak fogják fel azok, akik élvezik ennek a játéknak lenyűgöző könnyedségét. Akik úgy gondolják, a sikeresség ellen szólok. Mint ahogy a kritikai (más) hangot a jelenlévő szülők szószólója is rögtön kikérte magának. Mégis, nem tudom eléggé hangsúlyozni, nagyon kedvelem Sándor Zsuzsát, remek és tisztességes tanárnak, magával ragadó előadónak tartom – egyszerű-

en nem értem, mi történik, hogy miért is van az, hogy számára ez jó módszernek tűnik, hogy a tapsra kiélezett produkciókat választja – a valódi drámapedagógiai nevelés küzdelmes folyamatai helyett. Ebben itt és most „pukedlítő” gyerekeket láttam, akik megugrották a mércét, taps; akik szellemes mondattá tudtak sűríteni egy mini-tragédiát, taps; akik minden empátiájuk dacára csupán tetszeni akartak; taps. Ennyit már bizonyosan tudnak magukról, ha sikeresnek mutatkoznak, szépen meghajolnak, tapsot aratnak. Én nem tudok szívből tapsolni nekik, pedig mulattam, pedig szórakoztam, pedig... Pedig fáj nekem most Sándor Zsuzsa ellenében szólni. Mégis azt mondom, nem.

A rögtönzés, mint olyan, sokkal korábban váltott ki érdeklődést idehaza is, mint azt gondolnánk. Egy újszülöttnek persze minden vicc új, de a hajdani fénykorszakban – nem az ideológiára, hanem a támogatottságra gondolok – a hajdani Népművelési Intézet már 1981-ben a középfokú rendezőképzés oktatási segédanyagaként megjelentette Keith Johnstone 1979-es IMPRO c. könyvét – Gabnai Katalin szerkesztésében, Honti Katalin fordításában, ismertetésében. Hogy miért hozom elő ezt a régi témát? (A teljes könyv is megjelent „Személyiségfejlesztés IV.” sorozattal a tatabányai A Közművelődés Háza 1993-as kiadásában.)

Tehát miért emlegetem ezt a könyvet? Mert a Drámapedagógiai Hétvége másik izgalmasnak ígérkező előadása – amelyet a legígéretesebbnek tartott fiatal rendezők egyike, Gyevi-Bíró Eszter celebrált, voltaképpen ennek a könyvnek az ismertetése volt. Nagy sajnálatomra. Mert Eszter szintén igen érdekes, izgalmas személyiség, az előadás, amit már többször láttam rendezésében (Mezei Mária Művészeti Iskola, Budakeszi, Suryakanta), olyan utat rajzol, amelynek munkafolyamata számomra hihetetlenül érdekesnek tűnik. Hogy gyerekekkel olyan fegyelmezett, de nem a betanítás dresszúráját rajzoló előadást képes létrehozni, amelyben pontosság és felszabadultság egyszerre érződik, vagyis ami a színház felemelő katarziszt célozza – az lenyűgöző. Hogy ez hogyan is történik, *azt* megmutatni, egy ilyen munkafolyamatba belepillantani – *az* nagyszerű lehetőségnek ígérkezett. Ehelyett kaptunk egy kicsit feszengő – gondosan felkészült, ám statikus ismertetéssé vált „előadást” egy könyvben már bemutatott technikáról.

A leírás elmondását. A gyakorlat helyett. Mert lehet, hogy nem mindenki ismeri ezt a könyvet. Ám akik igen, azoknak a számára – nyugdíjas gimnáziumi igazgató barátom állandó terminus technicus-át kölcsönvéve – csupán erős közepes volt az „előadás”. Szorgalmas, de nem önálló munka. Érdektelen. Gyevi-Bíró Eszter hozott ugyan magával két tehetséges és meglehetősen laza, felszabadult gyereket, sajnos, ők alig jutottak szóhoz/játékhoz... Az „előadás” legizgalmasabb (utolsó) két perce az volt, amikor bemutattak egy verekedés-utódsort, persze ez sem volt revelatív, mert nem a folyamat, hanem annak eredménye vált láthatóvá.

Lehet, hogy nem elég érzékletes, ahogyan csalódottságom okait vázoló. Nincs itt semmi baj, csak nem azt kaptam, amit vártam. Csak nem tanultam semmit, mert nem mutattak meg nekem semmit. Kicsit olyan érzésem volt, mint amikor jó barátnök megígéri a fantasztikus recept leírását, de (direkt) kihagyják belőle a fontos alapanyagok helyes arányait. Tudatában vagyok annak, hogy nem lehet minden műhelytitkot felfedni, hogy nem lehet kész recepteket tovább adni a tanítási folyamatokban. Csakhogy, ha valaki nem képes a saját módszeréről őszintén beszélni, akkor ne tegyen úgy, mintha beavatna valamibe, vagy ki kell írni a programhirdetés alá; könyvismertetés.

A rögtönzéshez valóban remek alapanyag Keith Johnstone könyve... Ezek a módszerek nem csak színházi játéktechnikai ismeretek elmélyítését szolgálják, nem csupán a játékkedv felszabadításában, a színészképzésben, de valóban a teljes személyiség fejlesztésben jelentősek.

Rámutatnak a viszonyrendszerek és a karakterépítés fontos mozzanataira – igen fontos szerepet kapnak reflexióink világra való kiteljesítésében, gazdagításában.

Rendkívül jó lenne tehát megtalálni azokat a pontokat a rögtönzéses technikák alkalmazása során, amelyek objektíven megragadhatók, átadhatók. Apró trükköket kéne megcsillogtatni, amiből okulhat, aki akar. Nem ki nyilatkoztatást, hanem beavatást várnánk egy-egy ilyesfajta műhelymunkától. Figyelmesen végigtanulmányozva Gyevi-Bíró Eszter írásos vázlatát – voltaképpen találhattunk (volna) ilyesmiket is, igaz, alaposan elrejtve. De talán erről – a sorok közé rejtett tapasztalatokról – kellett volna szólnia előadásának. Igaz, a legfontosabb mégiscsak az, hogy a gyerekekkel a következőkben elkészülő előadása megint magával ragadó legyen...

Tóth Zsuzsanna

